

НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІСЛЯ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

©2023 МУХІН В. А., БЕЛІКОВА Н. В.

УДК 330.351:621.311
JEL: F35; H10; H12; H50; O10; O19; O57; P41

Мухін В. А., Белікова Н. В. Напрями та перспективи імплементації зарубіжного досвіду щодо відновлення соціально-економічного розвитку після воєнних конфліктів

Одним із найбільш потужних за масштабами руйнування під час війни, залученням населення у воєнні дії та швидкістю повоєнного відновлення є досвід країн після Другої світової війни. Окрім Плану Маршалла, історія має декілька інших прикладів успішного повоєнного відновлення соціально-економічного розвитку, повернення країнами зруйнованого внаслідок війни потенціалу, а також вдалої повоєнної модернізації економіки. У зв'язку з цим подальшого поглиблення потребують дослідження напрямів та перспективи імплементації зарубіжного повоєнного досвіду в реалії України, а також пошуку шляхів вирішення можливих проблем, що цей процес супроводжуватимуть. Метою статті є узагальнення зарубіжного досвіду повоєнного економічного відновлення та аналіз можливостей його імплементації в Україні та її регіонах у повоєнному періоді. Проведено аналіз механізмів та особливостей повоєнного відновлення Південної Кореї, Японії, Німеччини та визначено, що спільним моментом для всіх країн є поєднання міжнародної допомоги (її прозоре та ефективне використання) та створення власних унікальних механізмів повоєнного відновлення, які відповідали національним соціально-економічним інститутам. Обґрунтовано, що поточний моніторинг та оцінка збитків свідчать про значну шкоду, компенсувати яку власними силами Україна навряд чи зможе. Позитивним моментом є те, що наявність донорської підтримки є одним із факторів успіху в повоєнному відновленні проаналізованих вище країн. Визначено, що наявність значних збитків для економіки після війни не означає, що повоєнне відновлення не може бути ефективним. Навпаки, зарубіжний досвід країн, які успішно відновилися в повоєнному періоді, свідчить, що достатні обсяги донорської допомоги та прозорий механізм її використання є запорукою відновлення промисловості на якісно новій основі та підвищення ефективності функціонування економіки загалом порівняно з довоєнним періодом. Доведено, що ефективний план повоєнного відновлення для України обов'язково має враховувати національні та регіональні особливості, наприклад при визначенні пріоритетів для першочергового відновлення – галузей, які мають інноваційний конкурентоспроможний потенціал. У процесі повоєнного відновлення має змінитися модель економіки шляхом модернізації кожної її компоненти, що забезпечить її ефективність функціонування та стійкість до зовнішніх і внутрішніх викликів у майбутньому.

Ключові слова: регіональна економіка, управління соціально-економічним розвитком, державне регулювання, відновлення економіки.

Рис.: 1. **Бібл.:** 11.

Мухін Володимир Анатолійович – аспірант, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: vv7vv@ukr.net

Белікова Надія Володимирівна – доктор економічних наук, професор, вчений секретар, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: nadezdabelikova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5082-2905>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211268098>

UDC 330.351:621.311
JEL: F35; H10; H12; H50; O10; O19; O57; P41

Mukhin V. A., Belikova N. V. Directions and Prospects for the Implementation of Foreign Experience in the Restoration of Socioeconomic Development after Military Conflicts

One of the most powerful in terms of the scale of destruction during the war, the involvement of the population in hostilities and the speed of post-war recovery is the experience of countries that went through World War II. In addition to the Marshall Plan, history has several other examples of successful post-war recovery of socioeconomic development, the return of the potential destroyed by the war, as well as the successful post-war modernization of the economy. In this regard, some further deepening requires research on the directions and prospects for the implementation of foreign post-war experience in the realities of Ukraine, also the search for ways to address possible problematic issues that will accompany this process. The aim of the article is to generalize the foreign experience of post-war economic recovery and analyze the possibilities of its implementation in Ukraine and its regions in the post-war period. An analysis of the mechanisms and features of the post-war recovery of South Korea, Japan, and Germany is carried out and it is determined that the common point for all countries is the combination of international assistance (its transparent and effective use) and the creation of the country-specific mechanisms for post-war recovery, corresponding to national socioeconomic institutions. It is substantiated that the ongoing monitoring and assessment of losses indicate significant damage, which Ukraine is unlikely to be able to compensate for on its own. On the positive side, the availability of donor support is one of the success factors in the post-war recovery of the countries analyzed above. It is determined that the presence of significant losses to the economy after the war does not mean that post-war recovery cannot be effective. On the contrary, the experience of foreign countries that successfully recovered in the post-war period shows that sufficient amounts of donor assistance and a transparent mechanism for its use is the key to the recovery of industry on a qualitatively new basis and an increase in the efficiency of the economy as a whole compared to the pre-war period. It is proved that an effective post-war recovery plan for Ukraine must necessarily take into account national and regional characteristics, for example, when determining priorities for the first-order recovery – industries that have innovative competitive potential. In the process of post-war recovery, the model of the economy should change by modernizing each of its components, which will ensure its efficiency and resilience to external and internal challenges in the future.

Keywords: regional economy, management of socioeconomic development, government regulation, economic recovery.

Fig.: 1. **Bibl.:** 11.

Mukhin Volodymyr A. – Postgraduate Student, Research Centre for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: vv7vv@ukr.net

Bielikova Nadiia V. – D. Sc. (Economics), Professor, Academic secretary, Research Centre for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine (2 floor 1a Inzhenernyi Ln., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: nadezdabelikova@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5082-2905>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211268098>

В історії людства є багато прикладів економічного відновлення країн після воєнних конфліктів. Одним із найбільш потужних за масштабами руйнування під час війни, залученням населення у воєнні дії та швидкістю повоєнного відновлення є досвід країн після Другої світової війни. Дослідники зазначають, що період з 1945 по 1979 рр. можна вважати золотим часом «післявоєнного економічного буму» [1], під час якого певні країни не тільки відновили свою економіку, але й забезпечили сталі темпи соціально-економічного зростання та модернізації постраждалих секторів на інноваційній основі. Фактично країни, постраждалі внаслідок війни, які були учасниками Плану Маршалла, змогли забезпечити лідерські позиції у світовій економічній системі саме в інноваційних високотехнологічних видах економічної діяльності. Це свідчить про ефективність виробленого в рамках Плану Маршалла механізму та доцільність його вивчення й адаптації для повоєнного економічного відновлення України.

Окрім Плану Маршалла, історія має декілька інших прикладів успішного повоєнного відновлення соціально-економічного розвитку, повернення країнами зруйнованого внаслідок війни потенціалу, а також вдалої повоєнної модернізації економіки.

Українські вчені приділяють значну увагу дослідженням успішних прикладів повоєнного економічного відновлення починаючи ще з 2014 р. У роботах О. Бородіної та В. Ляшенка [2], О. Власюка [3], С. Іванова [1], М. Кизима, В. Хаустової та В. Шликової [4] та ін. висвітлені науково-практичні аспекти ретельного вивчення особливостей перебігу воєнних конфліктів у різних країнах світу та повоєнних механізмів соціально-економічного відновлення. Проте подальшого поглиблення потребують дослідження напрямів та перспективи імплементації зарубіжного повоєнного досвіду в реалії України, а також пошуку шляхів вирішення можливих проблем, які цей процес супроводжуватимуть.

Метою статті є узагальнення зарубіжного досвіду повоєнного економічного відновлення та аналіз можливостей його імплементації в Україні та її регіонах у повоєнному періоді.

Успішні приклади реалізації планів повоєнного відновлення для країн, які зазнали величезних економічних втрат від воєнних дій, мають спільні риси, які необхідно виявити та дослідити з точки зору можли-

вості імплементації позитивного досвіду для України з урахуванням її національної та регіональної специфіки та ризиків.

Позитивним прикладом досягнення високих результатів в економічному розвитку після війни є **Південна Корея** (відновлення після Корейської війни 1950–1953 рр.) [5]. Економіка цієї країни належить до «азійських тигрів», або «малих драконів», поряд із такими потужними представниками, як Гонконг, Тайвань і Сінгапур. Слід зазначити, що в середині 1950-х років, після закінчення війни, рівень економічного розвитку Південної Кореї за класифікацією Всесвітнього банку був на рівні таких економічно відсталих країн, як Непал, Еритрея, Бурунді та ін. – ВВП на душу населення нижче 100 дол. США [6]. Але до середини 1990-х років країна досягла статусу високорозвинутої економіки з розміром ВВП на душу населення більше 38 500 дол. США.

Фахівці виділяють такі чинники, що сприяли повоєнному відновленню Південної Кореї [7]:

- ✦ поступова політична модернізація, спрямована на поліпшення інституційного середовища в країні з урахуванням власних традицій і досвіду управління;
- ✦ чітко визначений курс на економічне зростання, який поєднував елементи планової економіки та спрямованість на залучення закордонних інвестицій;
- ✦ комплексний підхід до індустріалізації – дотримання цільової політики у сфері технологій і наукових розробок, ставка на розвиток інтелектуального капіталу.

Таким чином, для повоєнного відновлення Південна Корея використала допомогу іноземних партнерів, передусім США, та унікальні механізми стимулювання економічного розвитку, які враховували національні особливості ведення бізнесу. Такий підхід є цікавим для України, економіка якої також має певні особливості, пов'язані із тривалим перебуванням у соціалістичному таборі та знаходженням у «пастці відсталості» достатньо тривалий період. Обрані пріоритети для розвитку економіки Південної Кореї – людський капітал, інноваційний розвиток і технологічний прогрес – можуть стати актуальними пріоритетами розвитку та відновлення економіки України в повоєнному періоді, враховуючи

достатньо високий рівень розвитку людського потенціалу, освіти тощо.

У табл. 1 узагальнено досвід деяких країн світу в застосуванні інструментів повоєнного економічного відновлення.

Як видно з табл. 1, спільним моментом для усіх країн, що вдало відновили свою економіку після війни, є поєднання міжнародної допомоги (її прозоре й ефективне використання) та створення власних унікальних механізмів повоєнного відновлення, які відповідали національним соціально-економічним інститутам. Якщо, наприклад, у Південній Кореї інститут малого підприємництва не був достатньо роз-

виненим на період повоєнного відновлення, то ставка держави була зроблена на розвиток великих корпорацій у визначених галузях економіки. Згодом малий бізнес також почав успішно розвиватися. Водночас у **Німеччині**, на період завершення Другої світової війни, інститут приватної ініціативи був достатньо сформованим, тому для цієї країни ефективною була лібералізація економіки, скасування регуляторних обмежень бізнесу, державних монополій, стимулювання бізнес-ініціативи населення та залучення інвесторів для повоєнного відновлення й економічного розвитку. Вдалим інструментом для відновлення економіки Німеччини була також програма «велико-

Таблиця 1

Приклади вдалої реалізації механізмів повоєнного економічного відновлення в різних країнах світу

Країна	Війна або воєнний конфлікт	Способи повоєнного відновлення	Результати	Використання допомоги інших країн
1	2	3	4	5
Південна Корея	Корейська війна 1950–1953 рр.	Механізм, який включав специфіку національної економіки, поєднання планових і ринкових інструментів. Політика імпортозаміщення. Орієнтація на експорт. Підтримка великих корпорацій у визначених галузях економіки (фінансова підтримка, доступ до кредитування, пільги та субсидування, ускладнення виходу на ринок інших гравців). Надзвичайно велика увага до освіти. Орієнтація на розвиток інновацій	За 30 років переміщення з категорії економічно відсталих до високорозвинених країн світу. За деякими оцінками, ВВП Кореї станом на 2020 р. (1,63 трлн дол. США) зріс у 31 000 разів порівняно з 1953 р. (40,9 млн дол. США) [2]	Фінансова підтримка США становила близько 1,5 млрд дол. субсидій та кредитів розвитку. З 1960-х років додалися кошти Японії як компенсація за окупацію та інвестиції в економічний розвиток. Вкладення коштів іноземної допомоги (США, Японія) у відновлення соціальної інфраструктури (школи, дороги, зв'язок, розвиток людського капіталу)
Японія	Друга світова війна 1939–1945 рр.	Знаходження країни під окупаційною владою США сприяло проведенню швидких реформ, спрямованих на демілітаризацію та лібералізацію економічної діяльності. Економічна політика була спрямована на зниження податків, інтенсивне засвоєння високотехнологічних виробництв, корпоративну культуру за національною моделлю, яка гарантувала довічну зайнятість на підприємстві. Формування об'єднань підприємців, банків, ринкових агентів тощо в «кейрецу», що сприяло ефективності ведення бізнесу	Реалізація «японського економічного дива» (1950–1973 рр.) стала можливою завдяки швидкому зростанню продуктивності праці та рекордному приросту ВВП на 10% щорічно. Японія вважалася експертами другою економікою світу (після США) у період з 1968 по 2010 рр., поступившись Китаю	Фінансова підтримка з боку США складала понад 3 млрд дол.

1	2	3	4	5
Німеччина (ФРН)	Друга світова війна 1939–1945 рр.	Використання допомоги від США на цілі відновлення за механізмом, визначеним у Плані Маршалла. Створення фондів для фінансування економічного відновлення, ведення обліку потреб країни та витрат. Скасування до 90% регуляторних обмежень бізнесу, скасування держмонополій, приватизація, стимулювання конкуренції, орієнтир на залучення інвестицій. Фінансова реформа. Відновлення та переорієнтація військових підприємств на легку, харчову, текстильну промисловість, виробництво побутової техніки та автомобілів. Нова фіскальна політика – мінімізація державних і місцевих бюджетів. Податкові пільги для розвитку бізнесу, експорту	У 1962 р. рівень промислового виробництва в Західній Німеччині перевершив довоєнні показники втричі. ФРН займала друге місце за величиною золотовалютних резервів, третє місце після США та Англії за обсягом промислового виробництва. Середньорічні темпи економічного зростання у 1950–1966 рр. становили близько 9,2%	Фінансова допомога, поставка товарів зі США до Німеччини на суму \$3,8 млрд (з них \$1,5 млрд – у рамках Плану Маршалла), кошти від реалізації яких спрямовувалися до спеціальних фондів і банків на розвиток економіки країни

Джерело: узагальнено на основі [2; 5–8].

го будівництва», яка базувалася на необхідності відбудувати зруйноване житло, інфраструктуру, промислові об'єкти та сприяла зайнятості населення та підвищенню його доходів.

Слід також зазначити, що економічне відновлення країни після війни потребує певного часу. Наприклад, відновлення Південної Кореї проходило в декілька етапів [6]. Загалом фахівці [5; 6] визначають такі чинники успіху й особливості повоєнної відбудови Південної Кореї:

- ✦ поступовий перехід від автократії до демократії – використання більш жорстких схем державного регулювання на початку відновлення з поступовим переходом до вільної ринкової економіки;
- ✦ чіткий і виважений підхід до визначення структури економіки та пріоритетів у розвитку промисловості;
- ✦ значний резерв робочої сили;
- ✦ значні обсяги іноземної допомоги: фінансової, військової, протекціонізм у вигляді відкриття ринків США та Японії для товарів з Південної Кореї;
- ✦ стимулювання розвитку економічної та соціальної інфраструктури;

- ✦ стимулювання розвитку освіченої висококваліфікованої робочої сили, охорона здоров'я, соціальний захист;
- ✦ значні обсяги внутрішніх інвестицій, іноді примусових, можливість примусового цільового залучення коштів;
- ✦ мотивація населення, влади тощо.

Таким чином, досвід повоєнного відновлення Південної Кореї містить багато корисного для України, проте не може бути адаптованим повністю, без урахування національних особливостей економіки та населення України.

Економічне відновлення Японії відрізнялося надзвичайно несприятливими вихідними умовами – після війни в країні було зруйновано 70% промисловості, а обсяги виробництва склали лише 20% від довоєнного періоду [8]. Крім того, внаслідок втрати захоплених Японією у війні територій, економіці критично бракувало сировинних, паливно-енергетичних ресурсів і продовольства.

Концепція повоєнного відновлення економіки Японії також багато в чому базувалася на врахуванні національних особливостей, таких як висока працездатність і відданість корпорації, здатність впроваджувати інновації, поєднувати автократичні та ліберальні моделі тощо.

Розвиток унікальної японської моделі економіки дозволив країні за десять повоєнних років збільшити ВВП на душу населення порівняно з довоєнним рівнем. У 1969 р. Японія зайняла друге місце у світі за обсягом ВВП і промислового виробництва, тому таку модель можна вважати прикладом успішного повоєнного відновлення [8]. Головними чинниками повоєнного відновлення Японії можна вважати такі:

- ✦ успішно проведені реформи щодо демілітаризації та лібералізації економіки;
- ✦ налагодження ефективної роботи банківської системи та довіра до неї;
- ✦ експортна орієнтованість економіки та чіткий курс на інноваційний розвиток;
- ✦ підтримка національних виробників;
- ✦ особлива культура праці та відданість корпорації, висока продуктивність праці поряд із відносно низькою її оплатою;
- ✦ політична стабільність.

Таким чином, зарубіжний досвід повоєнного відновлення економік країн свідчить, що всі країни, успішно відновлені, використовували значні обсяги міжнародної допомоги, дотримуючись жорсткого контролю та моніторингу витрат. Усі країни, під наглядом міжнародних експертів, здійснили глибокі соціально-економічні реформи. Слід також зазначити, що період відновлення не був значно розтягнутим і в середньому результатів було досягнуто за 5 років.

Враховуючи різноманітний зарубіжний досвід повоєнного відновлення економіки, серед експертів та науковців триває дискусія щодо плану повоєнного відновлення України. Узагальнивши останні доступні пропозиції світової спільноти, можна зробити висновок, що принциповими моментами механізму повоєнного відновлення України мають стати такі [9]:

- ✦ принципова роль міжнародної допомоги для реконструкції та відновлення, оскільки власними силами відновити економіку буде неможливо;
- ✦ значні обсяги необхідної допомоги (не менше 100 млрд дол. США, але остаточна сума невідома), які країнам-донорам важко буде виділити одночасно, тому план відновлення має розроблятися на декілька років (точніший відрізок часу, протягом якого здійснюватиметься фінансування, також невизначений);
- ✦ виклики безпеки України триватимуть, тому вона не відновить свою інвестиційну привабливість відразу після завершення бойових дій (або принаймні швидко), тож контрибуції є більш пріоритетним джерелом відновлення, ніж гранти, але законодавче забезпечення їх стягнення вимагатиме зусиль і часу;
- ✦ механізм використання засобів для відновлення має передбачати певну свободу дій

стосовно пріоритетності та напрямів, такий механізм не має шкодити відновленню кредитоспроможності держави;

- ✦ має бути визначено структуру допомоги (відсоток кредитів, грантів, довгострокових пільгових позик, прямої бюджетної підтримки тощо);
- ✦ механізм відновлення має створити стимули для залучення приватного іноземного капіталу через забезпечення гарантій від міжнародних донорів, запровадження страхування інвестицій, дотримання верховенства права та законності);
- ✦ процес повоєнного відновлення України потребуватиме законодавчої підтримки для вирішення проблеми використання заморожених активів РФ, захисту приватних інвесторів, встановлення стимулів для розвитку підприємницької ініціативи українців;
- ✦ корупція буде вагомим чинником гальмування соціально-економічного відновлення України, тому план має передбачати заходи з її подолання;
- ✦ слід додати, що тіньова економіка, яка до війни складала значну частину в економічній системі України, також гальмуватиме її повоєнне відновлення, тому план потребуватиме зусиль для підвищення прозорості ведення бізнесу. Але такі непопулярні заходи, як збільшення податків, запровадження перевірок з боку контролюючих органів тощо, потребуватимуть додаткового розміркування з точки зору стимулювання, а не пригнічення бізнес-активності;
- ✦ заходи щодо економічного відновлення мають вироблятися в контексті виконання плану щодо членства України в ЄС, зокрема реалізації запланованих соціально-економічних реформ;
- ✦ план заходів має підлягати незалежному контролю щодо його правочинності та ефективності використання коштів, уже на етапі розробки заходів має бути передбачена їх прозорість і підконтрольність.

Серед експертів також тривають дискусії щодо збалансування витрат, пов'язаних із довгостроковим повоєнним відновленням України, та поточними потребами під час війни, зокрема з підтримки населення та певної економічної стійкості.

З цією метою в липні 2022 р. на Конференції з відновлення в м. Лугано (Швейцарія) було представлено Національний план з відновлення, який, втім, не містить переліку конкретних проектів з відновлення України загалом і, передусім, найбільш постраждалих її регіонів. Загальна орієнтація пропозицій на відновлення і демократичні та ринковоорієнтовані реформи носить дещо теоретичний та узагальнений характер.

Інтеграція України в ЄС є можливістю вийти з «пастки відсталості», оскільки потребуватиме модернізації соціально-економічної системи країни на якісно новій основі. Модернізації підлягатиме:

- ✦ *правова система країни* – з метою подолання корупції для дотримання принципів верховенства закону та права;
- ✦ *транспортна інфраструктура* – з метою забезпечення відповідності стандартам ЄС;
- ✦ *структура економіки* – через стимулювання розвитку інноваційних виробництв і припинення діяльності енергоємних підприємств важкої промисловості;
- ✦ *енергетична система* – шляхом зростання частки «зеленої» енергетики, відновлювальних джерел енергії, енергозберігуючих технологій.

У червні 2023 р. (21–22.06.2023) відбулася Лондонська конференція з відновлення України (URC 2023) [10], яка стала певним продовженням і поглибленням Конференції з відновлення в м. Лугано.

Метою Лондонської конференції було визначити подальші дії щодо «мобілізації міжнародної підтримки для економічної та соціальної стабілізації України та подальшого процесу відновлення від наслідків війни, у тому числі шляхом екстреної допомоги для негайних потреб і фінансування участі приватного сектора в процесі відновлення», як сказано на офіційному сайті URC 2023 [10]. Цілями конференції також були:

- ✦ єдність (широка та потужні міжнародна підтримка України);
- ✦ різноманітність (створення коаліцій серед різних країн, поєднання державних інституцій та приватного бізнесу, а також громадянського суспільства);
- ✦ результативність (втілення принципу «build back better» – «побудувати краще, ніж було», орієнтація на повоєнний розвиток «зеленої» економіки, більш стійкої та процвітаючої європейської нації, поєднання негайних потреб і довгострокового відновлення).

На конференції були обговорені такі практичні проблеми, як залучення приватного бізнесу в повоєнне відновлення України; відновлення пошкодженої інфраструктури; реформи та боротьба з корупцією; страхування ризиків інвесторів, що беруть участь у відновленні. Кожна з цих проблем є надзвичайно актуальною станом на 2023 р. і буде актуальною і в подальшому, тому розглянемо їх більш докладно.

Попри те, що міжнародні фінансова допомога від урядів дружніх держав є надзвичайно потужним інструментом, повоєнне відновлення неможливе без участі приватного бізнесу. Практичним втіленням такого підходу може бути підготовка конкретних проектів з відновлення в рамках окремих територіальних громад. З метою акумуляції проектів реконструкції

в громадах була створена платформа DREAM, яка «збирає, упорядковує та публікує відкриті дані на всіх етапах проектів реконструкції в режимі реального часу, впроваджуючи найвищі стандарти прозорості та підзвітності» [11]. Платформа покликана не тільки підвищити прозорість і результативність реалізації проектів, але й зменшити корупційні ризики.

Станом на 12.07.2023 р. на платформі зареєстровано 2 261 проект різного ступеня готовності, з них:

- 509 активних проектів;
- 1 752 проектних ідей.

Доступ до платформи за посиланням вільний, що також забезпечує дотримання принципу підзвітності та прозорості, а також підвищення загальної ефективності проекту.

Участь приватного бізнесу у відновленні України, згідно з URC 2023, передбачає партнерство між українськими та міжнародними підприємствами. Передбачається також визначення пріоритетів для відновлення, зокрема названі такі, як логістика, «зелена» енергетика, природні ресурси, відбудова інфраструктури, цифровізація, сільське господарство та продовольство, охорона здоров'я та фармацевтика.

Слід зазначити, що для підвищення ефективності відновлення економіки при визначенні пріоритетних галузей, куди будуть вкладатися кошти насамперед, слід спиратися на науково обґрунтовану методологію пріоритизації, яка наразі в Україні відсутня. Кожен із донорів зазвичай має свою методологію пріоритизації, яка враховує різні критерії відбору проектів. У ЗМІ наведено інформацію, що на Лондонській конференції з відновлення було представлено механізм визначення пріоритетів відбудови, розроблений Міністерством інфраструктури, розвитку громад і територій спільно з експертами Світового банку. Згідно з даним механізмом критичне відновлення сфокусовано на трьох секторах: енергетика, житло та експортна логістика.

Таким чином, перелік пріоритетів повоєнного відновлення України в різних джерелах виглядає по-різному та потребує подальшого уточнення на базі науково обґрунтованої методології. Подальшого уточнення потребують також механізми залучення приватного бізнесу в процес відбудови, механізми іноземного та державно-приватного партнерства та захисту інвесторів від ризиків.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз зарубіжного досвіду повоєнного відновлення та пропозицій зарубіжних і українських експертів щодо можливостей його імплементації в реалії України свідчить про таке.

По-перше, зробити будь-які оцінки руйнування та збитків від війни для України до її закінчення можна тільки в попередньому представленні. Проте поточний моніторинг та оцінка збитків свідчать про

значну шкоду, компенсувати яку власними силами Україна навряд чи зможе. Позитивним моментом є те, що наявність донорської підтримки є одним із факторів успіху в повоєнному відновленні проаналізованих вище країн.

По-друге, наявність значних збитків для економіки після війни не означає, що повоєнне відновлення не може бути ефективним. Навпаки, зарубіжний досвід країн, що успішно відновилися в повоєнному періоді, свідчить, що достатні обсяги донорської допомоги та прозорий механізм її використання є запорукою відновлення промисловості на якісно новій основі та підвищення ефективності функціонування економіки загалом порівняно з довоєнним періодом.

По-третє, особливістю повоєнного періоду в Україні може стати брак трудових ресурсів внаслідок значної кількості біженців (на відміну від проаналізованих країн), тому вирішення даної проблеми має враховуватися при підготовці механізму відновлення.

По-четверте, ефективний план повоєнного відновлення для України обов'язково має враховувати національні особливості, наприклад при визначенні пріоритетів для першочергового відновлення – галузей, які мають інноваційний конкурентоспроможний потенціал. Це потребуватиме залучення широкого кола українських експертів і науковців для розбудови стратегії та програм повоєнного економічного відновлення.

По-п'яте, у процесі повоєнного відновлення має змінитися модель економіки України шляхом модернізації кожної її компоненти, що забезпечить її ефективність функціонування та стійкість до зовнішніх і внутрішніх викликів у майбутньому. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Іванов С. В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1. С. 75–89.
2. Бородина О. А., Ляшенко В. І. Повоєнне відновлення економіки: світовий досвід та спроба його адаптації для України. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1. С. 121–134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134)
3. Власюк О. С. План Маршалла для України: економічні, реформаторські та зовнішньополітичні аспекти. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 3. С. 5–13.
4. Кузюм М. О., Khaustova V. Y., Shlykova V. O. War in Ukraine: Analysis of the Prerequisites, Lessons of the Infighting, and Conclusions for the Future. *Проблеми економіки*. 2022. № 2. С. 47–57. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-47-57>
5. Амелін А. Корея: відновлення повоєнної економіки / Український інститут майбутнього. 25.03.2022. URL: <https://uifuture.org/publications/koreya-vidnovlennya-povoyennoyi-ekonomiky/>

6. Жолудь О. Південна Корея: справжні причини грандіозного зростання / Вокс Україна. 03.04.2017. URL: <https://voxukraine.org/pivdenna-koreya-spravzhni-prichini-grandioznogo-zrostannya>
7. Дмитренко О. Як відновити країну після руйнації: досвід Південної Кореї. URL: <https://poltavawave.com.ua/p/iak-vidnoviti-krayinu-pislia-ruinatsiyi-dosvid-pivdennoyi-koreyi-656933>
8. Железняк Я. 5 історій економічного успіху після війни: світовий досвід для України / LB.ua. 13.04.2022. URL: https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnogo_uspihu_pislya.html
9. Ganster R., Kirkegaard J., Kleine-Brockhoff Th., Stokes B. Design Ukraine's Recovery in the Spirit of the Marshall Plan: Principles, Architecture, Financing, Accountability: Recommendations for Donor Countries. URL: https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-09/Designing%20Ukraine%E2%80%99s%20Recovery%20in%20the%20Spirit%20of%20the%20Marshall%20Plan_0.pdf
10. Ukraine Recovery Conference (21–22 June 2023). URL: <https://ua.irc-international.com/>
11. Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management. URL: <https://dream.gov.ua/>

REFERENCES

- Amelin, A. "Korea: vidnovlennia povoiennoi ekonomiky" [Korea: Recovery of the Post-war Economy]. *Ukrainskyi instytut maibutnyoho*. March 25, 2022. <https://uifuture.org/publications/koreya-vidnovlennya-povoyennoyi-ekonomiky/>
- Borodina, O. A., and Liashenko, V. I. "Povoiennie vidnovlennia ekonomiky: svitovy dosvid ta sproba yoho adaptatsii dlia Ukrainy" [Post-War Economic Recovery: World Experience and Attempt to Adapt It for Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1 (2022): 121-134. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1\(42\).121-134](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2022.1(42).121-134)
- "Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management". <https://dream.gov.ua/>
- Dmytrenko, O. "Yak vidnovyty krainu pislia ruinatsii: dosvid Pivdennoi Korei" [How to Rebuild a Country after Destruction: The Experience of South Korea]. <https://poltavawave.com.ua/p/iak-vidnoviti-krayinu-pislia-ruinatsiyi-dosvid-pivdennoyi-koreyi-656933>
- Ganster, R. et al. "Design Ukraine's Recovery in the Spirit of the Marshall Plan: Principles, Architecture, Financing, Accountability: Recommendations for Donor Countries". https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-09/Designing%20Ukraine%E2%80%99s%20Recovery%20in%20the%20Spirit%20of%20the%20Marshall%20Plan_0.pdf
- Ivanov, S. V. "Ekonomichne vidnovlennia i rozvytok krain pislia zbroinykh konfliktiv ta voien: nevtracheni mozhlyvosti dlia Ukrainy" [Economic Recovery and Development Opportunities after Armed Conflicts and Wars: Ukraine's Opportunities that Have not Lost Yet]. *Ekonomska Ukraina*, no. 1 (2019): 75-89.
- Kyzym, M. O., Khaustova, V. Y., and Shlykova, V. O. "War in Ukraine: Analysis of the Prerequisites, Lessons of the

Infighting, and Conclusions for the Future". *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2022): 47-57.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-47-57>

Ukraine Recovery Conference (21-22 June 2023). <https://ua.urc-international.com/>

Vlasiuk, O. S. "Plan Marshalla dlia Ukrainy: ekonomichni, reformatorski ta zovnishnyopolitychni aspekty" [The Marshall Plan for Ukraine: Economic, Reform and Foreign Policy Aspects]. *Stratehichni priorytety*, no. 3 (2014): 5-13.

Zhelezniak, Ya. "5 istorii ekonomichnoho uspiyku pislia viiny: svitovi dosvid dlia Ukrainy" [5 Stories of Economic Success after the War: World Experience for Ukraine]. *LB.ua*. April 13, 2022. https://lb.ua/economics/2022/04/13/513199_5_istoriy_ekonomichnoho_uspihu_pislya.html

Zholud, O. "Pivdena Koreia: spravzhni prychny hrandioznoho zrostannia" [South Korea: The Real Reasons for the Phenomenal Growth]. *Voks Ukraina*. April 03, 2017. <https://voxukraine.org/pivdena-koreia-spravzhni-prichini-grandioznogo-zrostannia>

УДК 338.2:330.3

JEL: L50; L86; O14; O32

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-9-26-31>

СВІТОВИЙ ДОСВІД НАЛАГОДЖЕННЯ ТА РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЗИС І РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

©2023 ЩУПАКІВСЬКИЙ Р. В.

УДК 338.2:330.3

JEL: L50; L86; O14; O32

Щупаківський Р. В. Світовий досвід налагодження та розбудови системи державного управління процесами цифровізації: інституційний базис і ресурсне забезпечення

Мета статті полягає в узагальненні світового досвіду налагодження та розбудови системи державного управління процесами цифровізації, акцентуючи увагу на інституційному базисі та ресурсному забезпеченні. Аналізуючи, систематизуючи й узагальнюючи наукові праці багатьох учених, а також враховуючи динамічні тенденції поглиблення глобалізації та неоіндустріалізації, зроблено висновки про постійне розроблення та активне застосування високорозвиненими країнами нових механізмів та засобів при здійсненні цифрової трансформації економіки. У результаті дослідження було з'ясовано, що система державного управління процесами цифровізації вибудовується відповідно до сформованої інституційної бази (існуючого нормативно-правового поля; прийнятих стратегій, цільових програм, концепцій, проектів). На прикладі численних високорозвинених країн підкреслено прогресивне поширення електронного урядування в системі державного регулювання цифрової трансформації економіки, що передбачає переведення в інформаційно-комунікаційний формат низки адміністративних послуг, створення системи електронної взаємодії органів державної влади, формування цифрових майданчиків комунікації населення, бізнесу, державних інституцій. Наголошено, що попри відсутність окремих органів у системі державної влади, для організації цифрової трансформації економіки деякі країни створюють недержавні інституції. Доведено, що важливою структурною компонентою державної політики цифровізації є ресурсне забезпечення, а насамперед – акумулювання фінансово-інвестиційного ресурсу через інвестиційні фонди (агенції), банківські структури, кредитні організації та інші інституції. Пріоритетним об'єктом державної політики розвитку сектора цифрової економіки прийнято розглядати інституційно-інфраструктурне забезпечення. У контексті цього виділено вагомий роль у розвитку цифровізації економіки науково-дослідних структур. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі варто розглядати визначення згідно з успішним досвідом високорозвинених країн інших пріоритетних напрямів державного регулювання сектора цифрової економіки, що враховують організаційні, економічні, технологічні та інші особливості цифрового розвитку.

Ключові слова: цифрові технології, цифровізація, інформаційно-комунікаційні технології, державна політика, цифровий розвиток, цифрова економіка.

Бібл.: 18.

Щупаківський Роман Володимирович – доктор юридичних наук, докторант кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет (вул. Туган-Барановського, 10, Львів, 79005, Україна)

E-mail: Shch.Roman.V@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2036-0332>

UDC 338.2:330.3

JEL: L50; L86; O14; O32

Shchupakivskiy R. V. The Global Experience of Setting up and Developing a System of Public Administration of Digitization Processes: The Institutional Basis and Resource Provision

The aim of the article is to generalize the global experience of setting up and developing a system of public administration of digitalization processes, focusing on the institutional basis and resource provision. Analyzing, systematizing and summarizing the scientific works of numerous scholars, also taking into account the dynamic trends of deepening globalization and neo-industrialization, conclusions are drawn about the constant development and active use of new mechanisms and means by highly developed countries in the implementation of digital transformation of the economy. As a result of the study, it was found that the system of public management of digitalization processes is built in accordance with the established institutional basis (existing regulatory framework; adopted strategies, target programs, conceptions, projects). On the example of numerous highly developed countries, the progressive spread of e-government in the system of public regulation of the digital transformation of the economy is underlined, which provides for the transfer of a number of administrative services to the information and communication format, the creation of a system of electronic interaction of public authorities, the formation of digital platforms for communication of the regular people, business, and the State institutions. It is emphasized that despite the absence of separate bodies in the system of the State power,